

наперед передбачити невдачу... За несправедливість платіть справедливістю, за добро – добро. Працюй над очищенням твоїх думок. Якщо у тебе не буде дурних думок. Не буде і дурних вчинків. На думку Будди, корінь гріха знаходиться в мисленні, тому потрібно навчитися добре і правильно мислити. Античні філософи вважали, що людина повинна навчитися не лише правильно мислити, але й правильно і гарно розмовляти, а потім правильно діяти.

«Будь завжди уважний до того, що робиш, і нічого не вважай негідним уваги. Володіти собою настільки, щоб поважати інших, як самого себе, і вчиняти з іншими так, як ми бажаємо, щоб з нами вчиняли» – ось правильний шлях життя, істинна поведінка [2].

«Про мудру і духовну людину він говорив: «Життя мудрого, морального чоловіка – це реалізація на землі Закону життя, волі Бога... Мудрий чоловік усе необхідне йому шукає в собі ж, а темний чоловік – в інших. Освічений чоловік завжди намагається допомогти вияву найкращих властивостей у інших людей, темний чоловік вчиняє навпаки».

Конфуцій також писав і про помилки людей, які схильні помилятися. На його думку: «Зло помилки не в тому, що вона буває, а в тому, що люди, які зробили помилку, не намагаються виправити її».

Правитель однієї провінції скаржився на те, що у нього в провінції багато злодіїв, і просив поради, як їх позбутися. Конфуцій сказав: «Якби Ви «загнуздали» свою жадібність, то у Вас не було б і злодіїв». Люди не стали би вчиняти крадіжку, навіть якби Ви і запропонували нагороду за крадіжку».

Таким чином, Конфуцій проповідував високоморальні і правильні принципи і закони життя людей, бути мудрими, гуманними, поважати і любити інших людей і самих себе, вести правомірний спосіб життя тощо.

Список використаних джерел

1. *Таранов П. С.* 500 шагов к мудрости : в 2 т. Донецьк. Сталкер. 1996. Т. 1. С. 203-204. Також Таранов П. С. 120 філософов. Жизнь. Судьба. Учение. Мысли : в 2-х т. Симферополь, «Реноме», 2002. Т. 1.
2. *История политических и правовых учений* : хрестоматія. Составитель и общ. ред. Г. Г. Демиденко. Харьков, 1999.
3. *Мудрость тысячелетий* : энциклопедия. М. : Олма-Пресс. 2005. Автор-составитель В. Балязин.

DOI: 10.33.66.3/2524-017X-2019-10-153-157

УДК 340.132

*Катерина Геннадіївна Кравчук,
аспірант юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ПРАВОТВОРЧОСТІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ

Постановка проблеми. Аналіз правового статусу судів України, його змісту та характеру реалізації в межах судової діяльності має важливе значення для пізнання та комплексної характеристики їх ролі у правотворчій діяльності, оскільки саме суди є єдиними органами здійснення правосуддя в державі, діяльність яких націлена насамперед на захист прав, свобод та законних інтересів суб'єктів права. Разом з тим дослідження правового статусу судів України крізь призму його правового моніторингу надасть змогу визначити їх місце та роль в системі суб'єктів правотворчості та механізмі правотворчої діяльності, що має вагомим теоретичне та практичне значення для удосконалення правотворчої діяльності, підвищення рівня процесуально-суб'єктних засад її здійснення, а також уточнення їх правотворчої компетенції в процесі здійснення правосуддя.

Особливої актуальності зазначені питання набувають у світлі тих реформаційних та інтеграційних процесів, у полі яких на сьогодні перебувають майже всі сфери соціальної та державно-право-

вої дійсності, в тому числі і судова система України в цілому [1, с. 1]. Підтвердження гостроти питання простежується в жвавій дискусії, яка точиться між представниками не лише різноманітних юридичних шкіл, представлених в Україні, а й представниками різних професійних напрямів діяльності: політиків (різних політичних сил), журналістів, міжнародних експертів, соціологів, кожен з яких намагається дати об'єктивну оцінку стану нинішній судовій системі, особливостям проведення судової реформи із зазначенням позитивних та негативних наслідків її реалізації, новелам здійснення процесуального судочинства, правового статусу суддів та особливостям здійснення ними правосуддя тощо. Важливість дослідження правового статусу судів України акцентується і в поглядах М. І. Чичерської [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В юридичній науці окремі питання правового статусу судів представлені в працях В. М. Баранова, С. В. Бобровник, М. М. Вопленка, Ж. О. Дзейко, О. В. Зайчука, М. І. Козюбри, А. М. Колодія, В. В. Копейчикова, С. Ю. Лавруся, В. В. Лазарева, І. Л. Невзорова, П. О. Недбайла, В. В. Оксамитного, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, В. В. Пашутіна, О. В. Петришина, О. О. Петришина, С. П. Погребняка, П. М. Рабіновича, С. П. Рабіновича, В. Ф. Сіренка, О. Ф. Скакун, Г. П. Тимченка та інших. Деякі аспекти участі суб'єктів судочинства в правотворчій діяльності розкрито в роботах представників галузевих юридичних наук. Так, окремі аспекти судової правотворчості та участі судів у правотворчій діяльності розкрито представниками наук конституційного права (О. Ф. Андрійко, Н. А. М'яловицька, В. Л. Федоренко), кримінального процесуального права (П. П. Андрушко, О. О. Кваша, О. М. Костенко), адміністративного права (В. Б. Авер'янов, В. М. Бевзенко, І. С. Гриценко, О. В. Кротюк, Р. О. Куйбіда, Д. М. Лук'янець, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька), цивільного процесуального права (Г. П. Тимченко, С. Я. Фурса, М. Й. Штефан) та ін. Однак, й досі для окресленої проблематики властивий плюралізм наукових підходів з більшості питань, тоді як окремі з них, навпаки, залишаються недостатньо дослідженими і висвітленими у наукових працях.

Мета дослідження. Виходячи з теми цієї наукової роботи, її метою є: на підставі аналізу доктринальних підходів до розуміння правового статусу судів визначити особливості правового статусу судів України як суб'єктів правотворчості.

Методи та процедури дослідження. Методологію дослідження складають загальнонаукові і спеціально-наукові методи наукового пізнання, зокрема герменевтичний, за допомогою якого здійснено аналіз офіційних видань України, де оприлюднено положення законодавчих актів в сфері організації та діяльності судів в Україні; спеціально-юридичний, що дозволив узагальнити та встановити розуміння категорії «правовий статус», структурно-функціональний, за допомогою якого визначено особливості правового статусу судів як суб'єктів правотворчості.

Основні результати дослідження. Поточне реформування системи судочинства в Україні, що відбувається у відповідності до положень Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року № 1401-VIII [3] та Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 року № 1188-VII [4], визначає доцільність активізації наукових досліджень проблем функціонування системи судочинства в Україні та вироблення ефективних шляхів його удосконалення. З огляду на вказані законодавчі ініціативи слід погодитись з думкою Н. М. Шульгача про те, що одним з основних завдань сучасної судово-правової реформи є реалізація демократичних ідей правосуддя, вироблених світовою практикою й наукою. У цьому зв'язку особливого значення набуває розробка концептуальних основ статусу суддів України, який відповідатиме міжнародним стандартам, оскільки виключно останні є носіями судової влади в державі. Особливо ці питання актуалізуються сьогодні, в період прийняття та оновлення судового та процесуального законодавства України. В свою чергу Л. Медведик зазначає, що правовий статус судових органів зазнає постійних змін і трансформацій. Положення, які регламентують цей процес на кожному його етапі, стають предметом наукових дискусій та досліджень [5, с. 561]. Так само і Д. Б. Баронін вказує на недоліки проведених судових реформ. Вчений зазначає, що багатогранність судового органу вимагає системного підходу до визначення його правового статусу, формулювання основних засад його належного функціонування, способів гарантування самостійного й незалежного становища у системі правовідносин – як державно-правових, так і спільно-правових [6, с. 2].

Можна зазначити, що з'ясування правового статусу судів України в контексті їх правотворчої компетенції під час здійснення правосуддя та визначення місця судів України в системі суб'єктів

правотворчості є одним із ключових питань в сучасній юриспруденції. Це пов'язано з тим, що сучасний стан юридичної науки характеризується дефіцитом наукових досліджень правового статусу судів, їх правотворчої компетенції та визначення місця в системі суб'єктів правотворчості України. Слід звернути увагу на те, що правовий статус судів України як певна наукознавча проблема має дискусійний багатовекторний та складний характер розуміння, який зумовлений принципами побудови судової системи України, а також проведенням реформ системи судоустрою України. В юридичній науці розуміння правового статусу, на думку Н. Д. Квасневської, зводиться до визначення положення суб'єкта в конкретних правовідносинах, сукупності його повноважень (прав та обов'язків), а також положення в державі, суспільстві, на конкретному підприємстві або організації [7, с. 67]. Дещо схожої точки зору дотримується і М. І. Матузов, зазначаючи, що правовий статус юридично закріплює положення особистості в суспільстві [8, с. 264]. Такий підхід характеризується вузьким розумінням сутності та змісту правового статусу, адже, на нашу думку, правовий статус як юридична категорія має визначати положення й інших соціальних та державних інституцій, які безперервно взаємодіють між собою, із суспільством та державою. Значно «багатоаспектніше» розкриває категорію «правовий статус» Н. М. Крестовська, зазначаючи, що вказана категорія виступає як юридично закріплене становище суб'єкта, до складу якого належать правосуб'єктність та юридична відповідальність [9, с. 204]. Уявляється можливим, що до категорії суб'єкт вчена відносить не лише фізичних осіб, а й такі структурні елементи механізму держави як органи державної влади. На думку Н. В. Оргинської, правовий статус є комплексною, інтеграційною категорією, що відображає відносини людини і суспільства, громадянина та держави, індивіда й колективу, інші соціальні зв'язки [10, с. 30]. На нашу думку, вчена вказує на загальний характер правового статусу, який є не лише прийнятним для фізичних і юридичних осіб, а й вказує на всесторонність зв'язків та їх взаємодію в аспекті відносин між людиною, суспільством та державою. Окрім того, інтеграційність як ознака правового статусу характеризує його виключно як динамічну категорію, що змінюється у відповідності до об'єктивних умов розвитку суспільства та держави, рівня демократії та стану законності у державі тощо. Підтвердженням цьому слугує позиція В. М. Корельського, який вважає, що правовий статус включає статуси різних суб'єктів правовідносин, а також відображає індивідуальні особливості суб'єктів та їх правове положення у системі багатоманітних суспільних відносин [11, с. 549]. Таким чином, правовий статус є тією юридичною категорією, що визначає зміст, напрями діяльності, певною мірою сутність та фактичне положення тих суб'єктів, яких стосується, а також забезпечує правомірність та спроможність здійснювати ними юридично значиму діяльність.

Слід звернути увагу і на особливості наукових уявлень про правовий статус, що сформовані представниками галузевих юридичних наук. В юридичній літературі зазначається про наявність двох пануючих в юридичній науці підходів щодо розуміння правового статусу. Так, у відповідності до першого підходу правовий статус є комплексною категорією, яка складається із сукупності різних «елементів», об'єднаних тим, що вони характеризують становище людини в суспільстві. У відповідності до другого підходу правовий статус виступає як певна стадія в розвитку суб'єктивного права та проміжна ланка між правоздатністю та конкретними суб'єктивними правами [12, с. 7; 13, с. 317]. Достатньо узагальненим в межах теорії держави і права щодо визначення сутності правового статусу є підхід О. Ф. Скакун, яка вважає, що правовий статус являє собою ідею про певну, обумовлену соціально та/або політично, встановлену нормативно-правовими актами та гарантовану державою сукупність прав, свобод, обов'язків та відповідальності особи, відповідно до якої вона координує свою діяльність у суспільстві [14, с. 85].

В юридичній літературі представлені і конкретні визначення поняття «правового статусу суду». Зокрема, обґрунтованими є ідеї Н. Д. Квасневської, яка під адміністративно-правовим статусом судових органів розуміє закріплену в нормах адміністративного законодавства систему взаємопов'язаних та взаємообумовлених елементів, які визначають правове положення судів, а також інших судових органів (суддівського самоврядування, адміністрації суду, Вищої ради юстиції) в адміністративно-правових відносинах з іншими суб'єктами, між собою та визначають їх роль і призначення в системі державних органів [7, с. 67]. В межах зазначеного підходу вказується на наявність обов'язкових елементів, які служать як основою, так і критерієм особливостей правового статусу суду та його місця в системі державних органів. Проте основним недоліком є саме невизначеність цих структурних елементів, адже вченою не зазначається, які саме елементи складають основу правового статусу тощо.

Висновки. У свою чергу, розглянуті підходи нашоухують нас на думку про те, що правовий статус судів як суб'єктів правотворчості потребує його дослідження крізь призму проведення правового моніторингу, що включатиме в себе аналіз стану його правового закріплення, з одного боку, та встановлення особливостей практики реалізації – з іншого боку. На нашу думку, саме правовий статус судів як суб'єктів правотворчості:

- являє собою особливий комплекс правових компетентностей вказаних суб'єктів щодо детермінації правотворчої діяльності, подальшого впливу на неї та досягнення правотворчого результату;
- характеризується двоаспектним підходом розуміння, відповідно до якого, з одного боку, правовий статус суду визначає виключно фактичний статус суб'єкта у правовідносинах, характеризуючи його роль у правотворчості, а з іншого боку – зумовлений розумінням правового статусу як категорії, що складається із сукупності елементів, котрі визначають правове становище суду в системі правотворчих правовідносин;
- має динамічний характер розвитку, що зумовлено його залежністю від умов розвитку правової системи, особливостей сприйняття права суспільством та рівнем правової поведінки громадян, що визначає межі участі судів у правотворчій діяльності;
- виявляється в наявності обов'язкових складових елементів, а саме компетенція, що має юридично-владний характер та стосується прийняття владних нормативних, загальнообов'язкових рішень, правосуб'єктність, що включає межі можливої та необхідної поведінки суб'єктів в сфері правотворчої діяльності, та відповідальність за процес та наслідки такої діяльності;
- забезпечує реалізацію особливого функціонального призначення, адже закріплення правового статусу судів України шляхом визначення на законодавчому рівні їх прав та обов'язків як юридичної особи, так і сукупності повноважень визначатиме їх роль не лише в сфері тлумачення та застосування права, а й у сфері його творення;
- визначає універсальність його впливу на правотворчість, що зумовлено місцем суду в судовій системі держави.

Список використаних джерел

1. *Макаровець А. М.* Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2018. 24 с.
2. *Чичерська М. І.* Правовий статус місцевого суду та його втілення у функціях структурних одиниць із забезпечення роботи суду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2016. Вип. 40. Т. 2. С. 142-146. URL : http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.40/part_2/35.pdf (дата звернення: 19.03.2019 р.).
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19/paran6#n6>. (дата звернення: 12.01.2019 р.).
4. Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 року № 1188-VII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>. (дата звернення: 18.02.2019 р.).
5. *Медведик Л.* Правовий статус судових органів України як суб'єктів юрисдикційних відносин. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 560-566.
6. *Баронін Д. Б.* Правовий статус суду в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2015. 19 с.
7. *Квасневская Н. Д.* Понятие и структура административно правового статуса судебных органов Украины. Visegrad journal on human rights. 2015. № 4/1. С. 66-71.
8. *Теория государства и права : курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько.* 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юристъ, 2003. 776 с.
9. *Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г.* Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.
10. *Ортинська Н. В.* Правовий статус людини: до проблем теоретичного розуміння. Право і безпека. 2016. № 3 (62). С. 28-31.
11. *Теория государства и права: учебник для вузов / В. М. Корельский, В. Д. Перевалова.* 2-е изд., изм. и доп. М. : НОРМА-ИНФРА, 2002. 606 с.
12. *Правовий статус носіїв судової влади в Україні (професійні судді, народні засідателі, суд присяжних) : монографія / Л. М. Москвич, С. О. Іваницький, І. О. Русанова ; за заг. ред. І. Є. Марочкина.* Х. : Фінн, 2009. 488 с.
13. *Баронін Д. Б.* Методологічні засади визначення змісту правового статусу суду. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 315-322.
14. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права : підручник; пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.

References

1. *Makarovets A. M.* Administratyvno-pravovyi status aparatu sudu v Ukraini : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Sumy, 2018. 24 s.
2. *Chycherska M. I.* Pravovyi status mistsevoho sudu ta yoho vtilennia u funktsiiakh strukturnykh odynyts iz zabezpechennia roboty sudu. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii PRAVO. 2016. Vyp. 40. T. 2. S. 142–146. URL : http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/filepart_2/35.pdf. (data zvernennia: 19.03.2019 r.).
3. *Zakon Ukrainy* «Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) vid 02.06.2016 r. № 1401-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19/paran6#n6>. (data zvernennia: 12.01.2019 r.).
4. *Zakon Ukrainy* «Pro vidnovlennia doviry do sudovoi vlady v Ukraini» vid 08.04.2014 roku № 1188-VII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>. (data zvernennia: 18.02.2019 r.).
5. *Medvedyk L.* Pravovyi status sudovykh orhaniv Ukrainy yak subiektiv yurysdyktsiinykh vidnosyn. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Serii: Yurydychni nauky. 2017. № 861. S. 560-566.
6. *Baronin D. B.* Pravovyi status sudu v Ukraini : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.10. Kharkiv, 2015. 19 s.
7. *Kvasnevskaia N. D.* Poniatye y struktura admystratyvno pravovoho statusa sudebnykh orhanov Ukrainy. Visegrad journal on human rights. 2015. № 4\1. S. 66–71.
8. *Teoriia hosudarstva y prava : kurs lektsyi / Pod red. N. Y. Matuzova y A. V. Malko.* 2-e yzd., pererab. y dop. M. : Yuryst', 2003. 776 s.
9. *Krestovska N. M., Matvieieva L. H.* Teoriia derzhavy i prava. Pidruchnyk. Praktykum. Testy : pidruchnyk. K. : Yurinkom Inter, 2015. 584 s.
10. *Ortynska N. V.* Pravovyi status liudyny: do problem teoretychnoho rozuminnia. Pravo i bezpeka. 2016. № 3 (62). S. 28–31.
11. *Teoriia hosudarstva y prava: uchebnyk dlia vuzov / V. M. Korelskyi, V. D. Perevalova.* 2-e yzd., yzm. y dop. M. : NORMA-YNFRA, 2002. 606 s.
12. *Pravovyi status nosiiv sudovoi vlady v Ukraini (profesiini suddi, narodni zasidateli, sud prysiazhnykh) : monohrafiia / L. M. Moskvych, S. O. Ivanytskyi, I. O. Rusanova ; za zah. red. I. Ye. Marochkina.* Kh. : Finn, 2009. 488 s.
13. *Baronin D. B.* Metodolohichni zasady vyznachennia zmistu pravovoho statusu sudu. Aktualni problemy derzhavy i prava. 2014. Vyp. 74. S. 315–322.
14. *Skakun O. F.* Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk; per. z ros. Kharkiv : Konsum, 2001. 656 s.

Кравчук К. Г. Правовий статус судів як суб'єктів правотворчості: правові аспекти моніторингу

У праці розкрито актуальність наукового пізнання правового статусу судів як умови їх участі у правотворчій діяльності. З'ясовано філософське та наукове підґрунтя наукового дослідження правового статусу судів. Узагальнено наукові погляди вчених, які стосуються розуміння правового статусу судів. Доведено, що сучасний стан наукової розробки проблем правового статусу судів як умови здійснення ними правотворчої діяльності свідчить про епізодичність зазначених досліджень, оскільки наукове вивчення вказаних питань здійснювалось опосередковано через науковий аналіз інших суміжних правових явищ і процесів. Як результат, у сучасній вітчизняній юридичній науці відсутні комплексні дослідження питань змісту та сутності правового статусу судів в механізмі правотворчої діяльності. Автором визначено особливості правового статусу судів України як суб'єктів правотворчості.

Ключові слова: правовий статус, правовий статус судів, судова практика, правотворчість, правотворча діяльність, участь судів у правотворчій діяльності.

Kravchuk K. Legal status of courts as subjects of law-making: legal aspects of monitoring

Complexity and comprehensiveness of the study of the theoretical and legal aspects of the activity of the courts of Ukraine in the mechanism of domestic law-making is possible subject to the thorough knowledge of the phenomenon of the legal status of the court, the constituent element of which is the competence in the area of the administration of justice and participation in lawmaking. Legal status as an important legal institution determines the specifics of the functioning of certain subjects of law. The analysis of the legal status of the courts of Ukraine, its content and the nature of its implementation within the framework of judicial activity is essential for the knowledge and complex characterization of their role in law-making activity, since the courts themselves are the only bodies for the administration of justice in the state, whose activities are primarily aimed at protecting rights, freedoms and legitimate interests of subjects of law. At the same time, the study of the legal status of the courts of Ukraine through the prism of its legal monitoring will make it possible to determine their place and role in the system of lawmaking actors and the mechanism of law-making activity, which has a significant theoretical and practical significance for improving law-making activity, increasing the level of procedural-subjective principles of its implementation, as well as clarification of their legislative competence in the administration of justice.

The paper reveals the relevance of scientific knowledge of the legal status of courts as a condition for their participation in law-making activities. The philosophical and scientific basis of scientific research of the legal status of courts is found out. The scientific views of scientists concerning the understanding of the legal status of the courts are summarized. It is proved that the current state of scientific development of the problems of the legal status of courts as a condition for

their implementation of law-making activity testifies to the episodocity of these studies, since the scientific study of these issues was carried out indirectly through a scientific analysis of other related legal phenomena and processes. As a result, in modern native legal science, there are no comprehensive studies of the content and essence of the legal status of courts in the mechanism of law-making activity. The author defines the peculiarities of the legal status of the courts of Ukraine as subjects of law-making.

Legal status of courts as subjects of law-making: 1) represents a special complex of legal competences of the abovementioned subjects regarding the determination of law-making activity, its further influence on it and the achievement of the law-making result; 2) characterized by a two-sided approach of understanding, according to which, on the one hand, the legal status of the court determines exclusively the actual status of the subject in the legal relationship, characterizing its role in law-making, and on the other hand, is based on understanding of the legal status as a category consisting of a set of elements, which determine the legal status of the court in the system of law-making legal relations.

Key words: legal status, legal status of courts, jurisprudence, law-making, law-making activity, participation of courts in law-making activity.

DOI: 10.33.66.3/2524-017X-2019-10-157-162

УДК 340.12

*Андрій Євгенович Кубко,
кандидат юридичних наук, докторант відділу
теорії держави і права Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України*

ДЕРЖАВНІ ІНТЕРЕСИ І ПРАВА ЛЮДИНИ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

Постановка проблеми. В умовах сьогодення постає необхідність захисту територіальної цілісності, державного суверенітету, засад конституційного ладу, забезпечення реалізації державної політики в сфері правопорядку, оборони, безпеки. Тому виникає проблема найбільш ефективної реалізації державних інтересів.

Для забезпечення реалізації і захисту державних інтересів держава на рівні законів, підзаконного регулювання та правозастосовної практики вимушена використовувати правові механізми, які супроводжуються певним обмеженням приватних інтересів особи (або груп осіб), обмеженням прав людини і громадянина, говорячи термінологією практики Європейського суду з прав людини, втручанням держави у ці права та приватні інтереси. При цьому саме права людини, їх гарантії, захист і утвердження виступають однією із базових правових цінностей як у правовій системі України, так і з точки зору міжнародної спільноти. Діяльність держави, її органів, гілок влади по забезпеченню реалізації державних інтересів може входити в певний конфлікт із засадами захисту прав людини, їх гарантіями, процесом реалізації цих прав. Тому центральною проблемою є співвідношення між державними інтересами та правами людини. Мова йде про те, що реалізація державних інтересів за допомогою державно-правових механізмів повинна здійснюватись у балансі з гарантіями прав людини. Доктринальне розуміння проблем реалізації державних інтересів в правовій системі повинне ґрунтуватись на науково-теоретичних положеннях з проблематики інтересу як правової категорії, ролі і місця держави в системі суспільних відносин та її завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні наукові роботи в аспекті проблематики співвідношення інтересів держави і прав людини присвячені дослідженню природи державного інтересу, аналізу категорії законних інтересів, питань їх реалізації [1, с. 7]. Правова теорія наголошує на зорієнтованості діяльності держави, державно-владних повноважень, правових норм на меті забезпечення й утвердження прав людини. Знайшла розвиток теза про діяльність органів державної влади як один із засобів забезпечення реалізації прав і свобод громадян [2, с. 135]. Відзначають, що безумовною оцінкою ефективності права є ефективність захисту прав, свобод і законних інтересів людини [3, с. 26]. У наукових роботах останніх років предметом дослідження ставала